

Anmeldelse:

John Logue:

Socialism and Abundance. Radical Socialism in the Welfare State. A Study of the Danish Socialist People's Party

Socialistisk Folkeparti nåede i midten af 1970'erne et lavpunkt i folkelig tilslutning. Ved folketingsvalget i januar 1975 opnåede partiet 5.0 pct. og i februar 1977 3.9 pct. af de afgivne stemmer. Siden da er partiet ikke alene gået frem i vælgertilslutning, det står nu stærkere end nogen sinde blandt arbejderpartierne. Ved det sidste folketingsvalg i december 1981 opnåede partiet 11.3 pct. af de afgivne stemmer - den højeste stemmeandel nogensinde - og partiets stemmetal udgjorde ¼ af arbejderpartiernes eller de socialistiske partiers samlede stemmetal (23.6 pct.). Der kan derfor være al mulig grund til at undersøge dette parti og dets baggrund nærmere. Det er en sådan opgave den amerikanske professor ved Roskilde Universitetscenter, John Logue, har taget op. Det er overordentligt påskønnelsesværdigt, at denne opgave tages op af en forsker med en samfundsvidenskabelig baggrund, oven i købet en politolog, idet SF hidtil fortrinsvis er blevet behandlet af historikere eller partiets egne teoretikere.

John Logue angiver indledningsvis, at hans bog vil koncentrere sig om »The appeal of radical socialism in the democratic welfare state« (p. xix). Det er specielt hensigten at afprøve en række hypoteser om dette fænomen på et relevant parti. Det hedder afslutningsvis (p. 293), at bogen

har to formål. For det første at beskrive Socialistisk Folkepartis ideologi, organisation, strategi og sociale grundlag samt at analysere et radikalt socialistisk partis tilpasning til velfærdsstatens forudsætninger. For det andet at underkaste de hypoteser, der er blevet fremsat til forklaring af den radikale socialismes appel, en konkurrerende test.

Da hypoteseprøvningen angiveligt indtager en central plads i bogen skal jeg begynde med en nærmere omtale af disse hypoteser. De fremstilles i kapitel 1, der behandler spørgsmålet om, hvorvidt forbedringen af befolkningens levevilkår og udviklingen af velfærdsstaten fjerner forudsætningerne for en radikal socialisme. Nogle har håbet (for eksempel Bismarck), andre har frygtet (for eksempel Lenin), at forbedrede materielle vilkår for befolkningen ville fjerne grobunden for en yderliggående socialistisk bevægelse. John Logue omtaler i denne forbindelse tre hovedgrupper af forklaringer på, at radikalt socialistiske bevægelser fortsat har vist sig livskraftige i de økonomisk veludviklede lande.

Den første gruppe af forklaringer anskuer tilslutningen til radikalt socialistiske partier som udtryk for *rationel adfærd*. Borgernes rationelle egeninteresse kan ifølge Logue medføre tilslutning til et radikalt socialistisk parti på tre måder. Den første forklaring tager udgangspunkt i egeninteressen i snæver økonomisk forstand: Opnåelse af materiel velvære. De forbedrede levevilkår omfatter ikke hele

Akademisk Forlag, 1982

befolkningen i samme omfang. Den rationelle egeninteresse vil derfor motivere de dårligst stillede til at kræve ret omfattende forandringer af samfundet. Ifølge denne forklaring vil det være de fattige, dem, der bor dårligst, og dem, der har den dårligste uddannelse, der vil støtte et parti som SF. Med større klassebevidsthed kan det ligeledes forventes, at disse grupper i højere grad vil stemme på et parti som SF ved valgene. Logue kalder denne forklaring for »relative deprivation«.

Den anden forklaring, der bygger på antagelsen om rationel adfærd, er en variant af den første og forbinder radikalismen som et middel til forbedring af egne forhold med bestemte faser af den økonomiske udvikling og med den hastighed, hvorved den økonomiske udvikling forløber. På det aggregerede niveau kan radikale bevægelser forklares ved, at hastige økonomiske forandringer i et samfund, for eksempel en hastig industrialiseringsproces, bidrager til en frigørelse fra traditionelle værdier og adfærdsmønstre. Sådanne forandringer kan derfor danne grundlag for utilfredshed og krav om forandringer. Logue mener, at denne forklaring indebærer, at tilslutningen til SF skulle være mest udpræget i erhverv og geografiske områder, hvor industrialiseringens ødelæggende virkninger stadig er i gang, dvs. i tilbagestående dele af landet og i landbrugsområder, hvor bondebefolkningen tvinges ind i industrien. Logue kalder denne forklaring for »stage of economic development«.

Den tredje forklaring på grundlag af rationel adfærd er noget bredere, idet den omfatter den relative grad af kontrol, som mennesker har over deres egen tilværelse, i såvel politisk som økonomisk betydning. Den rationelle adfærd i forbindelse med støtten til et radikalt socialistisk parti består i, at man reagerer mod vel-

færdssamfundet, fordi den øgede velfærd - eller snarere velstand - er opnået på bekostning af andre væsentlige livsværdier. Det, der først og fremmest springer i øjnene i denne forbindelse, er, at velstanden er vundet samtidig med, at nye hierarkiske bureaukratier er blevet opbygget. Om udviklingen af et korporativt system i Danmark siger Logue: »Corporatism increased the importance of hierarchical organization in this extended state. Ironically, the Social Democrats' attack on the old pattern of economic inequality centralized power, limiting the scope of local democracy in the unions ... greater prosperity and greater inequality in authority in democratic institutions have gone hand in hand« (p. 3). Ud fra denne »postwelfare hypothesis« er det med andre ord fordelingen af magt og indflydelse, der kommer i centrum for de politiske konflikter. SF skulle ud fra denne forklaring først og fremmest få tilslutning fra dem, der i det store og hele har fået deres materielle behov dækket, men som befinder sig i underordnede stillinger i de store hierarkiske bureaukratier, og som går ind for større lighed i samfundet, - altså navnlig forholdsvis velstillede faglærte arbejdere og lavere funktionærer.

Den anden hovedgruppe af forklaringer på socialistisk radikalisme lægger hovedvægten på *psykologiske* faktorer. Den omfatter en række hypoteser, som nok vil forekomme nogle læsere kuriøse eller bizarre. Et synspunkt er her, at radikalt socialistiske partier repræsenterer de forenkede og simple opfattelser og derfor appellerer til de mindst sofistikerede dele af befolkningen. Et andet synspunkt er, at det først og fremmest er mennesker (arbejdere) med autoritære holdninger, der kan finde på at stemme på radikalt socialistiske partier. Et tredje synspunkt er, at radikalisme skulle være et resultat af den

fremmedgørelse, der følger af et liv i isolation fra det øvrige samfund. Andre psykologiske forklaringer går på middelklassen. Når dele af denne klasse er modtagelig for den radikale socialisme, skulle det enten skyldes neurotiske holdninger, eller at de unge intellektuelle gør fælles sag med lumpenproletariatet. Hvorfor de unge intellektuelle egentlig gør dette, kommer ikke klart frem.

Endelig kan den radikale socialismes appel i de velstillede samfund forklares ud fra *den politiske kultur* og den politiske socialisering. Når mennesker støtter radikale bevægelser skyldes det ifølge denne forklaring, at de er vokset op i hjem, hvor de indlærte radikale holdninger og socialistiske ideer, eller at de voksede op i sociale miljøer, hvor disse holdninger og ideer var fremherskende. Den radikale socialismes styrke er derfor et resultat af tidligere politiske konflikter og historiske begivenheder. Politiske beslutninger på bestemte tidspunkter skaber politiske loyaliteter, som bevares over tid gennem politiske adfærdsmønstres inerti, og den ene generations overlevering af politiske værdier og adfærdsmønstre til den næste. SF skulle ifølge denne forklaring fortrinsvis få tilslutning blandt mennesker, hvis forældre var kommunister eller nærede stærke egalitære holdninger, eller hvis barndoms- og ungdomsmiljø var præget af dette parti eller disse holdninger.

I de følgende kapitler beskriver John Logue temmelig fyldigt baggrunden for SF's dannelse, både den økonomiske og politiske struktur og indkomst- og formuefordelingen i Danmark m.v., samt den konkrete baggrund for splittelsen i DKP i 1958. Der foretages også (kapitel 4) en beskrivelse af delvis historisk karakter af SF's ideologi, organisatoriske struktur og strategi for overgangen til socialismen. Desuden behandles det danske arbejds-

marked (kapitel 5) med særligt henblik på de partipolitiske konflikter og SF's stilling inden for fagbevægelsen.

Det er imidlertid kapitel 6 og 7, der er bogens centrale afsnit. Problemstillingen i kapitel 6 er, hvem der stemte og stemmer på SF, og hvorfor. John Logue stiller sig - med rette - ret skeptisk over for konklusionerne om SF i de kendte vælgerundersøgelser, fordi disse konklusioner er draget på et meget spinkelt grundlag. I stedet samler han et stort antal Gallupundersøgelser omkring 1961-62, 1966-67, 1970-71 samt 1977 og lægger oplysningerne sammen til fire interview-stikprøver, der hver for sig omfatter et tilfredsstillende antal respondenter. Han benytter her dele af det omfattende materiale, som Ingemar Glans har indsamlet. Analysen, der betjener sig af velkendte sociale baggrundsvariable og holdningsvariable, anvender Logue til en test af sine hypoteser. Han konkluderer (p. 203), at medens oplysningerne ikke bekræfter en række af de formulerede hypoteser, så er de i overensstemmelse med »the postwelfare hypothesis«. Han medgiver dog, at også forklaringen ud fra den politiske kultur og politiske socialisering kan være plausibel.

I kapitel 7 undersøges SF's medlemmer og aktivister på grundlag af oplysninger fra det centrale medlemsregister i 1972 og en intern interviewundersøgelse af SF's medlemmer og kongresdeltagere i 1974. Desuden bringes oplysninger om SF's kongresmedlemmer for perioden 1959-81. Man får i dette kapitel en række interessante og nye oplysninger om SF-medlemmernes sociale baggrund og politiske holdninger. Kapitlet afsluttes med en samlet vurdering af de fremsatte hypoteser i lyset af de yderligere oplysninger, som medlemsundersøgelsen har bidraget med. Hovedkonklusionen er, at partiets vælgere, medlemmer og aktivister i høj

grad ligner hinanden med hensyn til deres sociale karakteristika, deres baggrund og deres holdninger. Der er dog en klar tendens i retning af, at holdningerne bliver mere og mere venstreorienterede, jo mere man bevæger sig »opad« i partihierarkiet fra vælgere til medlemmer og til aktivister (kongresmedlemmer) (p. 244). Det er først og fremmest »the postwelfare hypothesis«, der finder støtte i den gennemførte undersøgelse, men også forklaringen ud fra den politiske kultur er en faktor af betydning, selv om den kun omfatter en mindre del af partiets medlemmer.

I de to sidste kapitler bredes perspektivet ud til de andre skandinaviske lande, og resultaterne opsummeres i det afsluttende kapitel. Bogen afsluttes med en række appendix om valgresultater og spørgeskemaer, en fyldig bibliografi, og et index.

John Logue har med denne bog på en række punkter bidraget til en tiltrængt udforskning af venstrefløjen i Danmark. Bogen har en række fortrin, men det skal ikke skjules, at den også lider af visse mangler.

Blandt bogens mange fortrin og fortjenester kan - foruden at den er ganske vel-skrevet - fremhæves dens omhyggelige dokumentation og dens originalitet på flere punkter. Såvel den historiske beskrivelse som de tabelmæssige opstillinger forekommer godt gennemarbejdede og meget oplysende. Kun på enkelte punkter giver fremstillingen anledning til kritik med hensyn til det videnskabelige håndværk. Man kunne dog i denne sammenhæng spørge, hvorfor den vigtige test af »the postwelfare hypothesis« - hvis verifikation jo er bogens hovedkonklusion - ikke dokumenteres med en tabel eller en total oversigt (pp. 242-244), men alene ved en verbal fremstilling af svarene på to spørgsmål i medlemsundersøgelsen. (Den

ihærdige læser kan dog finde svarfordelingen i appendix III).

Som originale metodemæssige bidrag kan blandt andet nævnes den opfindsomme undersøgelse af urafstemningsresultaterne i Metalarbejderforbundet. Ved hjælp af en korrelationsanalyse af urafstemningsresultaterne 1917-1977 viser Logue, at disse afstemninger i højere grad er udtryk for en generel tilslutning til forhandlingssystemet end for en konkret vurdering af de opnåede forhandlingsresultater. Så original denne undersøgelse end måtte være, så vanskeligt er det imidlertid at se dens relevans i sammenhængen.

Når disse fortjenester i bogen er blevet fremhævet, bør dens mangler og svage sider ikke forbigås i tavshed.

For det første er den historiske fremstilling efter min opfattelse alt for omfattende ud fra den formulerede problemstilling. Efter at hypoteserne er blevet formuleret (pp. 1-26), bruges ikke mindre end ca. 125 sider - dvs. omkring halvdelen af bogens tekst om danske forhold - til at beskrive baggrunden for splittelsen i DKP i 1958 og dannelsen af SF. Ud over at beskrive den politiske og økonomiske struktur herhjemme, redegøres der også noget omstændeligt for arbejderbevægelsens udvikling siden 1871, socialdemokratiets udvikling, herunder en præsentation af Bull-Galenson hypotesen om industrihastigheden som forklaring på de ideologiske forskelle mellem de skandinaviske socialdemokratier, udspaltningen af DKP i 1918-20, samt DKP's historie frem til 1958. Der er næsten tale om en summarisk, politisk Danmarkshistorie, og for danske læsere med blot nogen indsigt i emnet er der ikke meget nyt at hente i disse mange sider, der kan virke som omsvøb, før man kommer til det væsentlige. Det virker unægteligt, som om bogen først og

fremmest er skrevet for en »udenlandsk« (amerikansk) akademisk læserkreds. Dette er naturligvis helt legitimt, men spørgsmålet er, om en omarbejdelse for det danske marked ikke havde været på sin plads.

Dernæst påkalder Logues definition af »radical socialism« sig opmærksomhed. I stedet for den traditionelle sondring mellem socialdemokrater og kommunister ønsker han at sondre mellem radikale og moderate socialister. Denne sondring forekommer imidlertid problematisk, fordi den ikke blot er uklar, men også er uhensigtsmæssig for det angivne formål.

De radikale socialister går efter Logues opfattelse ind for hurtige og fundamentale politiske, økonomiske og sociale forandringer, medens de moderate søger at realisere den socialistiske målsætning gennem gradvise reformer. »What the radicals demand is rapid, fundamental, and irreversible change that results in a revolutionary transformation of society over a short period, even when the change is made against the wishes of a substantial segment of the population« (p. xx). I modsætning hertil søger de moderate »a more gradual transition through incremental cumulative changes that receive consensual support and are irreversible only because the unanimity of sentiment behind them« (p. xx).

Denne definition er for det første uklar og upræcis. Hvad vil det sige, at »a substantial segment« af befolkningen er imod de socialistiske forandringer? Det fremgår ikke, om der kan være tale om et flertal eller blot et stort mindretal. Men heri ligger netop en vigtig forskel. Denne uklarhed dækker nemlig over en sammenblanding af den traditionelle kommunistiske position og en position, som stiller sig kritisk til den praksis, som har udviklet sig i Østeuropa. Hvad vil det sige, at de moderate vil ændre forholdene, når der er

»consensual support«, og at udviklingen ikke kan »skrues tilbage«, fordi der er »unanimity of sentiment« bag de gennemførte forandringer? Skal der virkelig være 100 pct. tilslutning? Er et stort flertal ikke nok for de moderate? Hvor stort skal det være?

Disse uklarheder betyder, at definitionen også er uhensigtsmæssig, fordi den kun kan bringes til anvendelse på SF enten ved at give et fejlagtigt billede af dette parti eller ved at udvande definitionen så meget, at forskellen til de moderate socialister helt forsvinder. Gert Petersen tager således i sin nye bog om socialismens nødvendighed¹⁾ afstand fra en hurtig, fundamental og irreversibel forandring, som gennemføres imod store befolkningsgruppers ønsker. Han fremhæver derimod nødvendigheden af en længere overgangsperiode, hvor den kapitalistiske produktionsmåde afskaffes og erstattes af en socialistisk. »En så dybtgående forandring kan ikke gennemføres ved dekret fra den ene dag til den anden, - og slet ikke hvis processen skal være demokratisk«²⁾. Han forkaster endvidere brugen af begrebet »proletariatets diktatur« og fremhæver, at de demokratiske grundrettigheder skal respekteres. Det samme gælder retten til »ligelig repræsentation af alle meninger og strid mellem dem, uden hvilken »livet dør bort i enhver politisk institution og kun bureaukratiet triumferer« (Luxembourg). Hvis folkeflertallet vil bruge disse rettigheder til at bremse overgangsprocessen, må de revolutionære kræfter respektere flertallets vilje«³⁾. Her er der med andre ord ikke tale om nogen irreversibel proces. Der er tværtimod tale om, at »the wishes of a substantial segment of the population« skal respekteres! Kun ved en væsentlig udvanding af den definition, Logue angiver, kan han få SF omfattet af denne definition om radikal socialisme.

Definitionen er uhensigtsmæssig, fordi den indeholder et komplementært forhold mellem præcision og sandhed. Hvis den skal omfatte SF, må den udvandes til ukendelighed, hvis den skal være præcis, kan den kun omfatte SF, hvis virkeligheden fordrejes.

Logue kommer altså ikke langt med at erstatte en todeling mellem socialdemokrater og kommunister med en anden todeling mellem moderate og radikale. Det fænomen, som interesserer ham afdækkes langt bedre med en tredeling, som kan føres tilbage i den socialistiske tradition. Denne tredeling har fundet flere nyere udformninger. Ralph Miliband⁴⁾ sonderer således mellem tre retninger inden for arbejderbevægelsen: (1) en revolutionær marxisme, (2) en reformistisk marxisme og (3) en socialreformisme, der falder uden for den egentlige marxisme. Miliband ønsker at trække et skrap skel mellem den del af arbejderbevægelsen, der går ind for sociale reformer og den del, der følger en reformistisk strategi. Socialreformpartierne præges af den »fagforeningsbevidsthed«, som allerede Lenin talte om: »...the parties concerned are in fact parties of social reform, whose leaders and leading personnel are in their overwhelming majority solidly and comfortably established in the existing social order, and who have absolutely no intention of embarking on anything resembling its wholesale transformation, in however piecemeal and pacific a perspective«⁵⁾. I modsætning hertil har de marxistiske reformister en sammenhængende strategi for socialistiske forandringer af samfundet: »...unlike parties of social reform, parties which are guided by this particular Marxist tradition do not consider such reform as being their ultimate purpose: these are at best steps and partial means towards a much larger purpose, which is

declared to be the »overthrow« of capitalism and the achievement of an altogether different, that is socialist, society«⁶⁾. Miliband ønsker med andre ord at påvise, at der inden for den marxistiske tradition findes en reformistisk retning.

Påvisningen af en marxistisk og reformistisk hovedposition inden for arbejderbevægelsen vil nok af mange på venstrefløjens blive modtaget med modvilje eller afvisning, fordi »reformisme« her er blevet et ofte benyttet skældsord, der anvendes om socialdemokraterne. Det kan derfor være klargørende at benytte en anden terminologi for i hovedsagen den samme tredeling, som den Miliband opstiller. Curt Sørensen taler således med udgangspunkt i diskussionerne i II Internationale om (1) reformisme, (2) centrisme og (3) revolutionær socialisme⁷⁾. Ved »reformisme« - der svarer til Milibands »socialreformisme« - forstår Curt Sørensen »retninger/strømninger i arbejderbevægelsen, som absoluter den dagsaktuelle kamp for reformer, idet denne absolutering indebærer en samtidig målopgivelse - jvf. Bernsteins berømte »målet er intet, bevægelsen alt«⁸⁾. Ved »centrisme« forstår Curt Sørensen derimod »retninger/strømninger i arbejderbevægelsen og socialismen, som fastholder den socialistiske målsætning, men som kobler denne sammen med en strategi, der er karakteriseret ved forestillingen om en fredelig, parlamentarisk vej til socialismen«⁹⁾. Denne »centrisme« svarer i det store og hele til Milibands »reformisme«. Curt Sørensen bestemmer endelig den tredje hovedposition, »den revolutionære socialisme« som »retninger/strømninger i arbejderbevægelsen og socialismen, som fastholder såvel den socialistiske målsætning som den revolutionære vej til socialismen, nødvendigheden af at »sønderbryde« det hidtidige bureaukratisk-militære statsap-

parat og etablere et proletariats diktatur«⁽¹⁰⁾.

Efter min opfattelse ville John Logue have fået et langt mere præcist, realistisk og hensigtsmæssigt udgangspunkt for sin analyse, hvis han havde anvendt denne tredeling og indplaceret SF som et »reformistisk« parti (i Milibands forstand) og et »centristisk« parti (i Curt Sørensens forstand).

Den hypotesetest, som Logue foretager er ikke uden svagheder. Der er efter min opfattelse ikke tale om en virkelig logisk stringens i den måde, hvorpå der fra hypoteserne udledes mere konkrete forventninger eller forudsigelser om SF's folkelige tilslutning. Der er i flere tilfælde plads for fortolkninger, og det virker her som om Logue ret ensidigt vælger de fortolkninger, som passer med et bestemt resultat, nemlig at det udelukkende eller først og fremmest er »postwelfare« hypotesen, der forklarer SF's fremgang og styrke. Da nogle af de formulerede hypoteser som omtalt forekommer mindre relevante eller måske ligefrem bizarre, står hypotesetestningen ikke alt for stærkt.

Jeg kan illustrere denne kritik med Logues behandling af hypotesen om »stage of economic development«. Oprindelig (p. 10) formuleres denne sociologiske tese ret generelt, idet det angives, at industrialiseringsprocessen kan have konsekvenser for udviklingen af den radikale socialisme i bestemte faser (»stages«) af denne proces og ved udviklingshastigheden (»speed« og »rate«). Ved navngivningen af denne forklaringsfaktor og ved konkretiseringen (p. 21-22) hæfter Logue sig imidlertid alene ved fasebetragtningen, idet han udleder, at SF skulle have særlig udbredt tilslutning i de mere tilbagestående dele af landet og i de landbrugsområder, hvor bondebefolkningen tvinges ind i industrien. Gennem bogen

lægger Logue desuden mere og mere vægt på, at der skal være tale om de politiske konsekvenser af de *tidlige* faser af industrialiseringsprocessen (se for eksempel pp. 203 og 296). Denne udledning eller snarere fortolkning af hypotesen finder jeg ret ensidig. Efter min opfattelse lægger denne sociologiske tese navnlig vægten på de politiske konsekvenser af *hastigheden* i de økonomiske forandringer - jvf. også den ovenfor omtalte Bull-Galenson hypotese. Det væsentlige i hypotesen er, at hastige og omfattende økonomiske forandringer skaber grobund for politisk radikalisme. Det kan ske i de tidlige faser af industrialiseringsprocessen, men det kan også ske i senere faser. Ud fra denne hypotese kunne man lige så vel hæfte sig ved den kendsgerning, at Danmark navnlig gennem 1960'erne gennemløb sin anden industrielle revolution, der var præget af en hastig omstilling af den industrielle produktionsproces i de allerede industrialiserede områder af landet. Inden for få år skete der betydelige sammenlægninger af mindre virksomheder, en egentlig storindustri blev opbygget, og der skete en kraftig mekanisering og automatisering. Den svenske politolog Nils Elvander har fremhævet, at denne proces skete langt hurtigere i Danmark end i de andre skandinaviske lande: »...Danmark skiljer sig från grannländerne på det sättet, at koncentrations- och utslagningsprocessen kom mycket mere plötsligt just omkring 1960...Sveriges särstilling som storindustriell nation är...ingenting nytt för efterkrigstiden; den grundlades redan vid sekelskiftet, och koncentrationsprocessen har sedan förlöpt kontinuerligt. Detsamma gäller, ehuru i mindre skala, för Norge. I Danmark däremot är det först omkring 1960 som man kan tala om en storindustri i egentlig mening och en märkbar reduktion av småföretagsamheten«⁽¹¹⁾. El-

vander rejser i denne forbindelse spørgsmålet om, hvilke politiske konsekvenser denne hurtige industrielle ekspansions- og koncentrationsproces fik i Danmark, og peger netop på, at man ud fra den generelle Bull-Galenson hypotese i de berørte arbejdergrupper må forvente, at de sociale rødder rives over med en politisk radikalisering til følge. Man kan altså se SF's fremkomst og fremgang som et udslag af denne proces, hvilket netop skulle føre til en forventning om, at SF vil stå stærkt blandt de faglærte arbejdere i de større byer - med andre ord en forventning, som går i en ganske anden retning end den, som Logue »udleder«. For øvrigt er der ingen modsætning mellem denne hypotese og »postwelfare« hypotesen, bortset fra at den første er af politisk-sociologisk karakter, medens den anden er af mere politisk karakter.

Havde Logue været interesseret i at finde frem til den bedst mulige forklaring på SF's folkelige tilslutning i stedet for at lade »postwelfare« hypotesen fremstå som den stærkeste forklaring på baggrund af en række mindre overbevisende hypoteser, så ville han nok have behandlet »stage of economic development« hypotesen anderledes og kunne have fået identificeret en væsentlig faktor, der kan bidrage til at forklare SF's fremkomst og fremgang.

Min henvisning til Nils Elvander illustrerer også mit sidste kritikpunkt. Logues bog er ikke ajourført med hensyn til den nyere litteratur inden for det behandlede område. I slutningen af 1970'erne og i begyndelsen af 1980'erne er der faktisk udkommet en del bøger, som Logue kunne have haft glæde af at benytte. Elvanders bog udkom i 1980, men den optræder hverken i Logues tekst eller bibliografi. Der kunne nævnes en række andre eksempler på relevant litteratur, der

er overset, eller i hvert fald ikke anvendt. Jørgen Goul Andersen¹²⁾ beskæftiger sig således i sin bog om mellemlagene indgående med partierne på venstrefløjen og deres folkelige grundlag. Med Logues interesse for velfærdsstaten og socialdemokratiets betydning for dens udvikling kunne Francis G. Castles' bog¹³⁾ om de skandinaviske socialdemokratier med held være inddraget. Det samme gælder Ronald Ingleharts bog om *The Silent Revolution*,¹⁴⁾ der netop beskæftiger sig med de »postmaterielle« værdier, som må henregnes til de forhold, som Logues »postwelfare« hypotese dækker. Disse og andre relevante bøger optræder hverken i Logues tekst eller bibliografi. Dette forhold, sammen med det øvrige materiale i bogen, kan danne grundlag for en formodning om / at bogen kan være skrevet i 1977-78 og derefter kun på enkelte punkter er ajourført med hensyn til valgresultater, regeringsændringer m.v.

Sammenfattende kan det siges, at John Logue med de anførte begrænsninger har skrevet en væsentlig bog om det danske Socialistiske Folkeparti. På nogle punkter er den nyskabende, og den indeholder først og fremmest en grundig dokumenteret undersøgelse af partiets folkelige grundlag.

*Palle Svensson
Aarhus Universitet.*

Noter:

1. Gert Petersen, *Om socialismens nødvendighed*, København: Gyldendal, 1980.
2. *Ibid.*, p. 204.
3. *Ibid.*, pp. 206-207.
4. Ralph Miliband, *Marxism and Politics*, Oxford: Oxford University Press, 1977, pp. 154-175.
5. *Ibid.*, p. 157.
6. *Ibid.*, p. 158.
7. Curt Sørensen, *Demokrati-diktatur problematikken i den centraleuropæiske socialismes politiske teori ca. 1925-35. Rapport om et forskningsprojekt*, paper til den 6. nordiske Statskundskabskongres, Åbo, Finland, 17.-19. august 1981.
8. *Ibid.*, p. 11.
9. *Ibid.*, p. 12.
10. *Ibid.*, pp. 13-14.
11. Nils Elvander, *Skandinavisk arbetarrörelse*, Stockholm: Publica, Liber Förlag, 1980, pp. 136-137.
12. Jørgen Goul Andersen, *Mellemlagene i Danmark*, Århus: Forlaget Politica, 1979.
13. Francis G. Castles, *The Social Democratic Image of Society. A study of the achievements and origins of Scandinavian Social Democracy in comparative perspective*, London: Routledge & Kegan Paul, 1978.
14. Ronald Inglehart, *The Silent Revolution. Changing Values and Styles Among Western Publics*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1977.

Modtagne bøger:

Bergendahl, Göran, (red.), International Financial Management, Norstedts, 1982.

Bonke, Jens, Aldrig mere arbejde - Økonomi & virkelighed, Rosinante, 1983.

Branner, Hans, Småstatens Udenrigspolitik, Samfundsfaglige emnehæfter, Gyldendal, 1982.

Christensen, Thomas A., Bistandspolitik! Ulands-politik?, Mellemfolkeligt Samvirke.

Eliasson, Gunnar, m. fl. (red.), Policy Making in a Disorderly World Economy, The Industrial Institute for Economic and Social Research, Stockholm, 1983.

Harboe, Jørgen, Hvem malker hvem? EFs landbrug og u-landene, Mellemfolkeligt Samvirke.

Højrup, Thomas, Det glemte folk, Institut for Europæisk Folkelivsforskning og Statens Byggeforskningsinstitut, 1983.

Jonasen, Viggo, Dansk Socialpolitik, 1708-1982, Den sociale Højskole, Århus, 1982.

Linderøth, Hans, Råoliepriser i fortid og fremtid, systime, 1983.

Lindroos, Reijo, Nedrustning og beskæftigelse, SOC, 1983.

Matsson, Jan, Nationella övertaganden av utländska dotterbolag, Norstedts, 1982.

Politica 1983 nr. 1, Boligpolitik, Århus 1983.

Samtiden, Aschehoug, Oslo, 1982.

Truslen om udslettelse, En debatbog fra Socialdemokratiet, SOC, 1983.

Ungdom for en socialistisk fremtid, SOC, 1983.

Vastrup, Claus, Penge, Spekulation, Beskæftigelse, djøf forlag, 1983.

Vestergaard Jacobsen, Jørgen og Poul Risager, Arbejdsmarkedssystemet i Danmark, systime, 1983.

Østergaard Pedersen, Hans, Sovjetunionens Udenrigshandelsorganisation, Sydjysk Universitetsforlag, 1983.

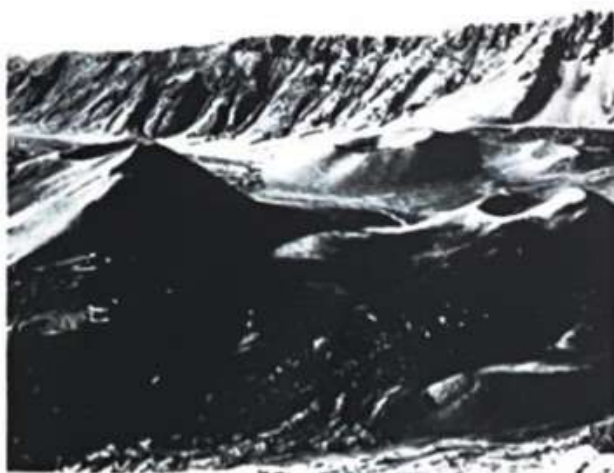

Penge til ferien

Få en Solskinskonto. Med ekstra rente og låneret. Valutaservice med kontanter og rejsechecks.

ARBEJDERNES LANDSBANK
- for familiens trivsel

212-2

En dag finder De os måske også her...

Dels de mest attraktive og ualmindelige afveje af verden kun en dag med glæde af juletid.

Måske vil De også finde os her i Danmark. Men det bliver først hvis De kommer til os. Så kommer vi til Dem.

Arbejdernes Landsbank og vi vil se sig an til at præsentere Dem med os i Danmark. Vi vil se os an til at præsentere Dem med os i Danmark. Vi vil se os an til at præsentere Dem med os i Danmark.

HANDELSBANKEN

altid med i bilheden